

Erhart, Adolf

[Charisteria orientalia praecipue ad Persiam pertinentia: sborník k 70. narozeninám J. Rypky. K vydání připravili Felix Tauer, Věra Kubíčková, Ivan Hrbek]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1957, vol. 6, iss. E2, pp. 183-185

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109464>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„01“, ač mince je v pobočce gottwaldovského krajského musea v Napajedlích, inv. č. 701/VIII); ve skutečnosti jde o denár cis. Philippa Araba a nikoliv Gordiana III., jak bylo přepsáno podle chybné Červinkovy zprávy. Nutně také vzniknou pochybnosti o Pochitonově revidování regestu č. 897, čteme-li, že mince byla nalezena na poli mezi Mackovicemi a Načeratcemí, ačkoliv obě místa jsou od sebe vzdálena asi 16 km a mezi nimi jsou další obce (Čejkovice—Heřmanov, Borotice—Filipovice, Hodonice a Tasovice). Neúplná je konečně i citace pramenů a je truchlivé, musela-li vědecká redaktorka v úvodu poznamenat, že si autoři „nedělají nároků na úplnost citované literatury“ (str. 21, sub 4).

Soupisy doplňují přehledně a instruktivní mapy, z nichž první zachycuje nálezy keltských mincí, dalších pět nálezy mincí antických. Při velkém množství nalezených antických mincí bylo nutno již pro přehlednost vyznačit nálezy na několika mapách, nemuselo se tak však stát podle celkem schematického dělení po stoletích, při čemž k 1. století jsou připojeny mince starší a k 5. století všechny mince mladší. Řecké mince snad bylo lépe vyznačit na jedné mapě společně s nálezy keltských mincí než s římskými razbami republikánskými a císařskými 1. století (nevyznačení nálezu 835a z Návsi lze pro jeho neurčitost omluvit; nedostatkem je označení nálezu Lysimachovy drachmy č. 212 z Opatovic značkou pro republikánskou razbu). Také v dalších případech by se bylo našlo vhodnější časové dělítko podle historického vývoje situace v širším Podunají, tak na př. rok úmrtí císaře Marca Aurelia (180), kdy skončilo dlouholeté římské expansivní úsilí severně od Dunaje nezdarem. Drobných chyb je v mapách větší počet. Všimnu si zde pouze mapky č. 2; zde byly nesprávně vyznačeny nálezy 212 (viz výše), 233 (v mapě chybně č. 223), dále 251 a 864 (jde o dva hrobové nálezy!). Nálezy č. 255, 268, 861, 870, 880 a 913 snad mohly být označeny jako hromadné nálezy, zatím co pro zcela nejasné nálezné okolnosti lze u nálezu č. 263, 281, 298, 316 a 901 považovat značku pro jednotlivé nálezy za oprávněnou. Zcela neznámé nálezy zůstaly moravské nálezy č. 860a, 868a, 886a, 907 (prvé tři případy by bylo možno omluvit tím, že byly zřejmě teprve dodatečně zařazeny do soupisu, ačkoliv jiné podobné případy — 257a, 855a — do mapky zaneseny byly).

Ze nemohlo být zachyceny vůbec všechny nálezy mincí, je přirozené a pochopitelné v těch případech, kdy zůstal nález nepublikován. Chtěl bych zde upozornit jen na dvě drobné stříbrné keltské mince ze stradonického hradiska, které se dostaly z majetku Dr. M. Raymana z Prahy do sbírek Okresního musea ve Valašském Meziříčí a na nález denáru Gordiana III. v Nesovicích na Moravě, o němž jsem se dověděl z poznámek Dr. Viléma Hrubého.

Nedostatky soupisu nemůže ovšem napravit žádné vysvětlování v předmluvě, ani to, že práce musela být urychleně dokončena. Chápeme, že šlo o práci neobyčejně obtížnou, avšak tím spíše mělo být podniknuto vše, aby byl soupis co nejspolehlivější a nejúplnější. Mělo se tak státi vzhledem k významu díla, které mohlo při precizním provedení velmi důstojně reprezentovat naši českou vědeckou produkci na mezinárodním fóru. Vzhledem k významu corpusu je třeba vyslovit hluboké uznání Dr. G. Skalskému a Dr. Nohejlové-Prátové, kteří se obětavě ujali pracné přípravy i řízení celého obrovského díla.

M. R. Perníčka

Charisteria orientalia praeipue ad Persiam pertinentia. (Sborník k 70. narozeninám J. Rypky). Praha, Nakladatelství ČSAV, 1956. 411 s.

Jméno akad. Jana Rypky, pražského iranisty a turkologa, je našim čtenářům jistě dobře známo. Při nejmenším z jeho čelných prací popularisačních (články v novinách, kniha *Íránský pouťník*) a z překladů perských literárních děl. Ale stejně dobře je toto jméno známo v odborných orientalistických kruzích celého světa. A tak se do sborníku k jeho 70. narozeninám sešly příspěvky orientalistů nejrůznějších zemí: vedle 19 příspěvků domácích autorů je tu téměř stejný počet (18) příspěvků zahraničních (z SSSR, Polska, Německa, Maďarska, Itálie, Francie, Finska, USA a Iránu).

Sborník je uveden obšírným životopisem jubilantovým z péra F. Tauera; pak následuje bibliografie Rypkových prací (229 čísel). Vlastní příspěvky se týkají téměř všech orientalistických oborů; obory oslavencovy (iranistika, turkologie) ovšem převládají. Nejvíce je příspěvků iranistických, mezi nimi pak zase zcela převládá tematika literární vědná. Zmíníme se zde stručně jen o těch příspěvcích,

kteří mohou vzbudit širší zájem. Je to především stať M. Shakiho *An Introduction to the Modern Persian Literature*, v níž se autor pokouší z marxistického hlediska o charakteristiku a periodisaci moderní perské literatury. Dále článek F. Machalského o počátcích historického románu v Persii („*Sams et Togrā*“, *roman historique du Muhammad Bākīr Hosrovi*). Zajímavá je rovněž stať B. Nikitina (*Europe vue de Téhéran*), ale o ní se zmíníme ještě dále. Ostatní literárně vědné iranistické příspěvky jsou velmi úzce specialisovány: A. Bausani, *Allāf Husain Hālī's Ideas on Ghazel*; J. E. Bertels, *K voprosu ob „indijskom stile“ v persidskoj poezii*; V. Kubičková, *Un éclair de sourire sur un visage tragique*; H. Massé, *Quinze poésies de Qasim-Ol-Anvar*; V. Minorsky, *Pūr-i Bahā and his Poems*; F. Tauer, *Analyse des matières de la première moitié du Zubdatu-t-tawārih de Hāfiz-i Abrū*.

Historické příspěvky z oblasti iranistiky jsou tři: O. Klíma se zabývá otázkou datování Mazdakovy smrti a s ní spojenými problémy iránské chronologie (*Über das Datum von Mazdak's Tod*). B. Špuler (Iranische Einflüsse auf die islamische Staatsauffassung bis ins 11. Jahrhundert n. Chr.) píše o tom, jak sasánské politické instituce (pojetí státu, právo) přežily v islamských státech. Iránské vlivy v oblasti hmotné kultury i politických institucí byly zvláště silné v abbásovském období (Abbásovců prý vědomě navazovali na sasánskou tradici). Iránského původu je na př. i idea neomezené despotické monarchie se složitým dvorským ceremonielem a složitou hierarchií hodnostářů a úředníků. A do třetice historických článků je tu ještě F. Taeschner, *Der Achidschuk von Tebriz und seine Erwähnung in Iskendernāme des Ahmedi*.

Na rozhraní iranistiky a ugrofinistiky (resp. turkologie) stojí jeden z mála jazykovědných článků sborníku: M. Räsänen, *Einige iranischen Entlehnungen in den finnisch-ugrischen und türkischen Sprachen*. Autor v něm m. j. pojednává o několika čeremiských slovech iránského původu a opravuje některé své dřívější názory.

Mezi turkologickými články nacházíme především čtyři se zaměřením jazykovědným. I. Hrbek se zabývá jistou lidovou etymologií ethnonyma *Bulgar* (je ve spise arabského cestovatele Abū Hāmida al-Garnāī); tato etymologie je sice nesprávná, ale dovoluje nám dělat některé hláskoslovné závěry o staré (povolžské) bulharštině (*Eine Volksetymologie des Namens „Bulgar“*). — J. Němeth věnuje svou stať (*Zu den türkischen Aufzeichnungen des Georgievits*) starým latinkou psaným záznamům turečtiny (jeden z nich pochází od jistého B. Georgievice, který upadl u Mohače do tureckého zajetí a pobyl v něm 10 let); tyto texty mají význam pro historické hláskosloví turečtiny (vzhledem k tomu, že arabské písmo zpravidla nepíše samohlásky). — Úzce speciálním tematům jsou věnovány články E. Rossiho (*A Note to the Manuscript of the Diwān Lugāt al-Turk*) a J. Denyho (*Turc ak-bag*). — Literárně vědné thema zpracovávají dva turkologické články: H. Turková, *Über ein türkisches Sprichwörtergedicht* a A. Zajaczkowski, *Štarejšaja tjurkskaja versija poemy Chosrev-u-Širin Kutba*.

Tureckých dějin (v širším smyslu) se týkají čtyři příspěvky: F. Babinger, *Ein Besitzstreit um Sulu Manastir unter Mehmed II. (1473)*; J. Blaskovics, *Ein Schreiben des Ofener defterdār Mustafā an den Hatvaner Mauleinnehmer Derwiš baša*; V. A. Gordlevskij, *Šejch Sjulejman (iz žizni nakšbendi v Turcii)* a C. Horáček, *Die wirtschaftlichen und sozialen Aspekte der Türkenkriege im 16. Jahrhundert*. Z nich jsou zvláště zajímavé články Blaskovicsů a Horáčkův, protože se týkají i našich dějin. Blaskovics se zabývá tureckými listinami, které se zachovaly v archivu města Rimavská Sobota. Z těchto listin vyplývají zajímavé závěry o poměrech v části Slovenska dočasně okupované Turky. Dovidáme se tu, že turecké jho vlastně nebylo tak nesnesitelné, jak se obyčejně líčí, že existovala spravedlnost i pro křesťany a že dokonce bylo odvolání proti přehmatům tureckých úředníků. Podobně píše Horáček: pro poddané sedláky byla turecká vláda dokonce snesitelnější než vláda křesťanská, takže poddaní přebíhali do turecké části Uher. Podobně i po stránce náboženské vláda v Turecku daleko větší tolerance než v soudobých křesťanských státech. Horáček se ovšem zabývá především otázkou vlivu tureckých válek na hospodářskou situaci českých zemí; tento vliv byl převážně negativní (daňová břemena atp.).

Další příspěvky se týkají dějin starého Orientu: J. Klíma (*Zur Entziehung des Erbrechtes nach den akkadischen Urkunden aus Susa*) a L. Matouš (*Purchase of Landed Property in Ur by Balmunamhe*) se zabývají problémy starobabylon-

ského práva a ekonomiky. Podobného zaměření je i článek V. Součka, *Einige Bemerkungen über status libertatis und status servitutis im hethitischen Recht*, v němž se autor pokouší najít v hethitském zákoníku nová poučení k složité otázce otroctví v hethitské říši, hlavně k otázce zotročení svobodného člověka. J. Černý (*A New Hittite Royal Name in an Egyptian Inscription*) publikuje dosud neznámý egyptský nápis obsahující jméno hethitského krále, jež nelze prozatím identifikovat s žádným jménem známým odjinud. — Do této skupiny můžeme ještě zařadit článek L. Zgusty *Iranian names in Lydian inscriptions*, v němž autor konstatuje, že iránská jména byla značně rozšířena i u rodilých Lydů.

Také indologie je zastoupena, a to třemi příspěvky: J. Herold se pokouší o nový výklad védského hapax *kakutsala*- a zařazuje je do sféry výrazů povahy sexuální (*The Interpretation of Vedic „kakutsala“*). K. Zvelebil (*The Yavanas in Old Tamil Literature*) se zabývá problémem styků jižní Indie se Západem ve starověku. Termín *yavanan*, vyskytující se ve staré tamiské poesii, neoznačoval ovšem jen Řeky (Ióny), ale vůbec všechny cizince přicházející ze Západu. Styky jižní Indie se západem byly velmi živé, zvláště v době římské a byzantské. Zmínky v tamiské poesii tak plně potvrzují zprávy antických autorů. K indickým dějinám se kromě toho ještě vztahuje článek K. Jahna, *An Indian Legend on the Descent of the Mongols*.

Semitských jazyků se týkají dva příspěvky: K. Petráček, *Bemerkungen zur Artikulation der Liquiden im Arabischen* a S. Segert, *Die Versform des Hohenliedes*. Po jednom článku mají sinologie (J. Průšek, *The Creative Methods of Chinese Mediaeval Story-tellers*), mongolistika (P. Poucha, *Zur Entwicklung des mongolischen Verses*) a orientální numismatika (J. Štěpková, *Über das Wesen und die Funktion der Dirhamenbruchstücke*).

Konečně jsou ve sborníku ještě dva zajímavé články vztahující se k poměru kultury západní a východní, přesněji řečeno k problému europeisace islamského světa. Je to jednak článek G. Grunebauma, *The Problem of Cultural Influence*, jednak zmíněná již stať B. Nikitina, *L'Europe vue de Téhéran*. První článek je psán s hlediska západního orientalisty a je pojat hodně abstraktně (pohybuje se v oblastech filosofie a pod.). Mimo jiné tu autor srovnává dnešní proces europeisace s hellenisací raného islamu za Abbásovců a dočká se k závěru, že tu jde o dva v zásadě různé procesy. Naproti tomu B. Nikitine nechává ve svém článku mluvit o těchto problémech vzdělaného orientálce. Článek je vlastně jakýmsi referátem o knize iránského spisovatele Chādmāna „Tma a světlo“. V této knize vykládá autor ústy mladého Peršana Mahmuda, který strávil několik let na studiích v Evropě, své názory na vzájemný vztah východního (speciálně islamského) a západního světa. Jde namnoze o názory velmi zajímavé. Vůdčí ideou Chādmānova románu je obava, že Irán pozbude v důsledku překotné europeisace svou národní individualitu. Je třeba rozlišovat a přejímat ze západní kultury jen to, co je pro Irán vhodné a užitečné. Proto je nutné studovat Západ po všech stránkách podobným způsobem jako evropští orientalisté studují Východ (zde Nikitine právem namítá, že evropská orientalistika má přece jen jiné kořeny než ona „okcidentalistika“: byl to z počátku převážně historický zájem, který vedl ke studiu orientálních kultur; zájem o současný Orient přistoupil až mnohem později). Nejprve je však nutno řádně poznat mateřský jazyk a dějiny Iránu (to je znovu a znovu zdůrazňováno). Zajímavé jsou m. j. i Peršanovy názory na jednotlivé evropské země, jeho kritika kolonialismu, lpění na islamu atd. V závěru Nikitine pronáší mínění, že autorovy obavy před ztrátou národní individuality jsou poněkud přehnané: kritický postoj k nepromyšlenému přejímání západní civilizace je prý běžný u většiny dnešní perské inteligence.

Vidíme tedy, že Rypkův sborník je svým obsahem nadmiru pestrý a bohatý. Není úkolem této stručné souhrnné zprávy zabývat se jednotlivými příspěvky podrobněji, příp. polemizovat s názory autorů. K tomu by byli povoláni jen odborníci v jednotlivých oborech. Vcelku lze říci, že sborník představuje opravdu důstojný dar k jubileantově sedmdesátce a že již samo jeho vydání (i když část příspěvků pochází od zahraničních vědců) je novým repräsentativním činem československé orientalistiky.

Adolf Erhart